

etc.²⁰ O situație asemănătoare se întâlnește și în graiul din Trăn, numai că rolul articolului *-c*, *-ca*, *-co*, *-ce* îl are acolo urmașul vechiului slav, *окъ, ока, око*: *мѹжѣъ, жѣнава, дѣтево, жѣневе*²¹. Cele trei articole din acest ultim grai sînt identice, din punct de vedere material-genetic, cu cele trei pronume demonstrative din sirbo-croată:

(articole în graiul din Trăn)

-в, *-ва*, *-во*, *-ве*
-т, *-та*, *-то*, *-те*
-н, *-на*, *-но*, *-не*

(pronume demonstrative în s.-cr.)

огај, *ога*, *ого* etc.
ѡгај, *ѡга*, *ѡо* etc.
онај, *она*, *оно* etc.

După Stoiko Stoikov articularea obișnuită (adică cu articolul literar *-т*, *-та*, *-то*, *-те*) are numai funcție de determinare, pe cînd celelalte două serii de forme ale articolului — *-с*, *-са*, *-со*, *-се* (*-в*, *-ва*, *-во*, *-ве*) și *-н*, *-на*, *-но*, *-не* — au, în afara funcției de determinare, și un rol deictic:

мѹжѣт « omul »

мѹжѣѡ « omul (acesta, de-aici) »

мѹжѣн « omul (acela, de-acolo) »²²

Nu am posibilitatea să stabilesc care dintre cele două interpretări reflectă realitatea lingvistică obiectivă (L.P. Iakubinski nu indică izvoarele pe baza cărora a tras concluziile sale cu privire la rolul fiecăruia dintre cele trei articole). Dar acest lucru nici nu este necesar să fie făcut în cadrul acestui articol, căci, oricare ar fi în prezent funcțiile celor trei articole paralele, un lucru e sigur: ele s-au stabilit încă în perioada de existență a sistemului deictic cu trei trepte și pe baza acestuia. (Graiurile din Rodope reflectă stadiul inițial, atestat în v. slavă, iar graiul din Trăn o fază mai nouă, păstrată în sirbo-croată.) Trebuie să remarc că în graiurile bulgare din regiunea de vest (de la Dupnița și Trăn pînă la Vidin și Lom) se întâlnește uneori termenul cu tema *ов-* alături de termenii cu tema *т-* și *он-* nu numai ca articol, ci și ca pronume demonstrativ. În lucrările consultate²³ n-am găsit însă nimic cu privire la valoarea acestui pronume și la raportul dintre el și celelalte două. Chiar dacă *овия* etc. nu există decît ca sinonim al unuia dintre celelalte două demonstrative, el constituie o dovadă în sensul că sistemul cu trei pronume demonstrative a existat în graiurile respective într-un trecut nu prea îndepărtat (altfel sinonimia ar fi făcut ca cele două pronume să se diferențieze sau ca unul din ele să dispară).

În latină sistemul deictic cu trei termeni (*hic — iste — ille*, *hic — istic — illic* etc.) s-a destrămat de timpuriu: primul termen al acestui sistem, pronumele *hic*, a ieșit din opoziția deictică fundamentală (înainte de a se pierde complet, el s-a întrebuințat un anumit timp în locul formelor ieșite din uz ale lui *is*);

²⁰ Stoiko Stoikov, *Българска диалектология* (curs litografiat), Sofia, 1954, p. 138.

²¹ *Op. cit.*, *loc. cit.*

²² *Idem op. cit.*, *loc. cit.* O interpretare similară dau lingviștii B. Tonev și K. Mircev.

²³ A. Teodorov-Balan, *Западните български говори*, „Периодическо списание”, XIX și XX (1886); St. Mladenov, *Към въпроса за езика и националната принадлежност на Ново Село (Видинско)*, *Сборник за нар. умотворения*, XVIII (1901); P. Găbiov, *По говора на гр. Видин*, *Сборник за нар. умотворения*, XIX (1903); Тв. Todorov, *Говорът на гр. Лом*, *Сборник за нар. умотворения*, XXXVIII (1930); Тв. Todorov, *Северозападните български говори*, *Сборник за нар. умотворения*, XLI (1936).